

שופט מגשר - קווים לדמותו ותפקידו

שופט בהגדרתו צריך להכריע בין שני צדדים שיש ביניהם מחלוקת וההגדרה הצרה של תפקידו כוללת הכרעה לצד זה או אחר. עם זאת, במשפט האנגלו-אמריקאי הנהוג גם בישראל, שואף השופט למצוא הסדר שמוסכם על כל הצדדים ולא להטיל רק הכרעה. טווח השפיטה ההסדרית נעה על ציר של רמת מעורבות השופט: מקביעת הסדר מטעמי יעילות ועד הסדר שבבסיסו עומד הרצון לשיתופיות בין הצדדים. שפיטה הסדרית היא הומנית ובעלת יתרונות רבים, אולם יש להבין כיצד להימנע מהבעייתיות הטמונה בשיטת שפיטה כזו ולפעול להסדרתה לפי מודל. עו"ד אסף דוק סוקר את מאמרה של קרני פרלמן: "שופט מגשר? על שפיטה הסדרית ובין מצוי לרצוי במשפט הישראלי", משפט ועסקים יט, תשע"ה, ומסביר על תפקידו של שופט מגשר בהליך הפלילי ואת הבעייתיות והזהירות הנדרשת בתהליך השפיטה ההסדרית.

שופט מכריע לעומת שופט מגשר

לעומת העבר שבו נתפס תפקיד השופט כתפקיד פסקני בלבד, הרי תהליכי השפיטה כיום הם מורכבים יותר וכוללים התנהלות שיפוטית רחבה. התנהלות זו גורסת כי אין די במתן הכרעה בלבד בהתאם לחוקים, אלא יש לקבל את הסכמתם של הצדדים להכרעה זו. הגדרת מידת ההתערבות של השופט תלויה בהתחשבות בצרכים של כל אחד מהצדדים:

□ **שופט אדוורסיבי (שופט מכריע)** - זהו שופט המתנהל ברמה פורמלית שבה עומדת מול עיניו תכליתו של ההליך השיפוטי, קרי ההכרעה.

□ **שופט מגשר** - הבוחן גם את הצרכים של המתדיינים ומחפש פתרון המוסכם על שני הצדדים ואשר עונה על האינטרסים שלהם.

בכל המקומות שבהם נהוג המשפט האנגלו אמריקאי, כולל בישראל, רווחת שפיטה בעין מגשרת המתחשבת בצרכי שני הצדדים. דרך שפיטה זו מקובלת בכל הערכאות ובכל סוגי הסכסוכים והיא בעלת כמה שמות המתייחסים לתוצאה או לתהליך: ישיבת גישור, התקדמות במשא ומתן, שפיטה הסדרית, שופט מגשר וכך הלאה.

ההבדל בין הליך גישור רגיל לבין שפיטה הסדרית

הליך הגישור מבוסס על כך שמנהל התהליך הוא אדם חסר סמכות להכריע בסכסוך. תפקידו לעודד תקשורת בונה בין שני הצדדים כדי להגיע להסדר שמקובל על שניהם. שופט מגשר, לעומת זאת, הוא בעל סמכות כשופט ובעל השפעה על ההליך המשפטי.

תפיסת השופט כמגשר התפתחה מהבנה כי לדרך שבה מתנהל הסכסוך והפתרון שמושג בו יש השלכות משמעותיות על המצב הרגשי של המעורבים ורווחתם. השלכות אלה יכולות להיות בונות ומשקמות, אך גם שליליות ופוגעניות.

השלכות אלה הובילו לתפיסה שעל השופט לא רק להכריע בהתאם לנתונים המשפטיים המונחים לפניו, אלא גם למצוא פתרון מוסכם שלא יפגע במעורבים ואף ישקם אותם. דרך שפיטה כזו זוכה לאמון מצד הצדדים ומשום כך הם משתפים פעולה עם השופט ואף מוכנים להשתקם עם סיום המשפט. הם חשים כי השופט בוחן את מצבם אישית ולא רק רואה בהם חלק מהליך משפטי פורמאלי.

מופעים שונים של שפיטה הסדרית

השפיטה ההסדרית יכולה להתבטא במגוון מופעי גישור, שניים בין רמת מעורבות מועטה של השופט לרמת מעורבות עמוקה:

□ **מודל המעורבות הצר** - השגת פתרון מוסכם על כל הצדדים בהליך גישור, מטעמי יעילות וחסכון בזמן.

□ **מודל המעורבות הרחב** - השגת פתרון שאינו מבוסס רק על זכויות וחובות אלא כולל רווחים נוספים, כגון רווחה פסיכולוגית. במודל הרחב נתפס תפקיד השופט לא רק כמכריע בהתאם לנתונים המובאים לפניו, אלא גם כמיישב סכסוכים. נוסף על כך ההליך השיפוטי נתפס כבעל פוטנציאל מיטיב עם הצדדים המתדיינים.

אמנם המודל הרחב הוא בעל השלכות חיוביות על המשפט ועל החברה, אך יש בו גם חסרונות.

חסרונות בשפיטה הסדרית רחבה

הבעייתיות בשפיטה הסדרית רחבה טמונה בראש ובראשונה בכך שאין מדובר בהליך מסודר. היקף הגישור תלוי ברצונו של השופט ובדרך שבה הוא מנהל את התהליך השיפוטי. התוצאה היא שבתי המשפט מאפשרים שפיטת גישור בהתאם לראות עיניהם, לפי יוזמות פרטיות של האנשים המעורבים המשפט ועל פי פרשנות אישית שאינה מחייבת בקנה מידה ארצית.

התוצאה היא חוסר אחידות, היעדר בסיס משפטי להליך ואף ביצוע הליך שפיטה מגשרת ללא הכשרה מתאימה של השופט, על אף רצונו הטוב בהליך כזה.

כדי לקדם את הנושא לטובת הצדדים המעורבים במשפט, יש לבסס מחקר אקדמי ושיח גלוי הן ביתרונות ובחסרונות של השפיטה ההסדרית ולהציע מודל נוח ליישום.

כיצד ניתן לעצב מודל של שפיטה הסדרית?

יש להשתמש בפרקטיקות המבוססות על פרשנות למונח "הגינות הליכית". זו בודקת את ההליך המשפטי כהוגן בעיני המתדיין והמעורב במשפט. היישום של הגינות הליכית כולל את כל ההיבטים של התהליך המשפטי: הקפדה על יישום סדרי דין, דיני ראיות וכללי ההליך המשפטי, לצד התחשבות בתקשורת בין-אישית וקיום הליך מכובד שמטרתו פתרון הולם לסכסוך לטובת הצדדים המעורבים בו. הפרקטיקות הנהוגות כיום בשפיטה הסדרית הן מגוונות:

□ דיאלוג המתקיים בנוכחות השופט עם באי הכוח של הצדדים.

□ הדגשת סופיות הסכם המקובל על הצדדים, כדי לסיים את המשך הסכסוך ולאפשר לצדדים להשתקם.

□ חישוב כלכלי על היתרונות של סיום הסכסוך בהקדם, כדי למנוע הגשת ערעורים ודיונים נוספים.

□ קידום תקשורת בין הצדדים, באמצעות עידוד לתקשורת בונה, הבעת רגשות, הבעת אמפטיה ועוד.

□ תפיסת ההליך דרך עיניהם של המתדיינים ולא באמצעות הדגשת סדרי הדין ודיני ראיות.

פרקטיקות אלה מאפשרות למתדיינים להביע את דעתם, לחוש כי מתחשבים בהם ובראש ובראשונה, לשתף פעולה ולהגיע להסדר מקובל על שניהם במקום להתעקש על העמדה שעמה הגיעו להליך.

בניית מודל מוסדר לתהליך של שפיטה הסדרית יכולת פרקטיקות אלה, כדי לסייע לשופט המעוניין לקיים הליך כזה לקיימו באפקטיביות. ההליך יתנהל תחת כללים מוסדרים ולאחר הכשרה מקצועית מתאימה.

אם אכן יעוצב מודל כזה, הצפי הוא שהחששות מתהליך שפיטה הסדרית ירדו ויחזקו את הלגיטימיות של ההליך במערכת המשפטית ובמעורבים במשפט.

21/08/2017
077-5006206
052-6885006

שופט מגשר - קווים לדמותו ותפקידו - עורך דין פלילי אסף דזק

לסיכום, השפיטה ההסדרית מבטאת את התפתחות תפקיד השופט לאורך השנים. ממעמד סביל של מכריע בהתאם לנתונים המובאים לפניו, שואף שופט כיום לפעול ממעמד פעיל יותר המנתב את הצדדים לפתרון יעיל ומוסכם.

העובדות מראות כי שפיטה הסדרית מעודדת שיקום ומחזקת את אמון הציבור בבתי המשפט. נוסף על כך, החלת מודל מוסדר של שפיטה הסדרית יתרום לסיום מהיר יותר של הליכים משפטיים ובכך יופחת העומס הקיים בבתי המשפט בשל דיונים חוזרים ונשנים. כל אלה מדגישים את יתרונות השפיטה ההסדרית לכלל החברה ולרווחתה ומחדדים את הצורך לעצב מודל מקצועי נוח ליישום והטמעה.

□ המאמר האמור מתבסס על מאמרה של קרני פרלמן: "**שופט מגשר? על שפיטה הסדרית ובין מצוי לרצוי במשפט הישראלי**", משפט ועסקים יט, תשע"ה.

{*:fast_contact}